

บทที่ ๔

อิทธิพลความเชื่อและคุณค่าพิธีกรรมการค้าโพธิ์ อำเภотаตูม

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาคุณค่าพิธีกรรมการค้าโพธิ์ของชาวพุทธ อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีประเด็นที่จะศึกษาประกอบด้วย อิทธิพลด้านความเชื่อ อิทธิพลพิธีกรรม อิทธิพลด้านการทำบุญกุศล คุณค่าของพิธีกรรมการค้าโพธิ์และการวิเคราะห์พิธีกรรมการค้าโพธิ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑ อิทธิพลพิธีกรรมการค้าโพธิ์

ความเชื่อในพิธีกรรมค้าโพธิ์มีปรากฏอยู่ในสังคมไทยมาช้านานแล้ว โดยเฉพาะชาวพุทธในเขตอำเภотаตูมที่มีความเชื่อว่าเมื่อมีผู้สูงอายุในครอบครัวเจ็บป่วย ลูกหลานจะทำพิธีค้าโพธิ์เพื่อให้หายจากความเจ็บป่วย ความเชื่อดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจากแนวความเชื่อดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ ความเชื่อในเรื่องกรรม

ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการการค้าโพธิ์คือความเชื่อเรื่องกรรม โดยชาวอำเภотаตูมเชื่อว่า (๑) คำว่าเคราะห์ ก็คือ กรรม ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว มักจะถูกเรียกว่า เคราะห์ดีและและเคราะห์ร้ายโดยมากคนทั่วไปจะชอบเมื่อเจอเจอกับเคราะห์ดี แต่จะหลีกเลี่ยงไม่ยอมพบเจอกับเคราะห์ร้ายโดยความเชื่อเรื่องเคราะห์กรรมมีคู่กับสังคมมาทุกยุคทุกสมัย เมื่อเกิดความเดือดร้อนทุกข์ใจหรือปรารถนามีความสุข จึงมักเซ่นสรวงบูชาเพื่อปัดเป่าบันดาลให้ความทุกข์นั้นบรรเทาเบาบางหรือหมดไป และวิธีที่จะทำให้เกิดความเบาสบายใจ จำเป็นจะต้องมีพิธีกรรมบางอย่างที่ดึงดูดให้ผู้มีส่วนร่วมในพิธี สามารถสัมผัสได้ถึงพลังแห่งความศักดิ์สิทธิ์ที่แฝงในพิธีกรรม พิธีกรรมแม้จะมีหลายหลาก แต่ที่เกี่ยวกับบุคคลโดยตรงคือการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ เพื่อแก้เคราะห์ร้ายให้มีความเจริญรุ่งเรืองในอนาคต^๑ การที่ชาวอำเภотаตูมประกอบพิธีต่ออายุโดยการค้าโพธิ์ ไม่ได้กระทำบนฐานความเชื่อที่มงายไร้เหตุผล หรือคาดหวังอำนาจศักดิ์สิทธิ์ภายนอกอื่นใดมาช่วยกำจัดภัยนานาประการ แต่กระทำขึ้นโดยมีฐานความเชื่อเรื่องกรรมว่า มนุษย์มีกรรมเป็นของตนเอง มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย^๒ และการที่ตนเองประสบกับภัยพิบัติประสบกับความทุกข์ ความเดือดร้อนต่าง ๆ อาจเป็นเพราะกรรมที่เคยทำไว้ตามให้ผลในปัจจุบันชีวิต จึง

^๑มณี พยอมยงค์,ความเชื่อของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๙.

^๒ม.ม. (ไทย) ๑๓/๗๐๗/๕๕๐.

นำไปสู่การแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้น โดยใช้พิธีกรรมเป็นสื่อตามความเชื่อเรื่องกรรม ดังปรากฏในกรณีของอายุวัฒน์กุมาร^๓ หรือกรณีของพระนางสามาวดีกรณีของพระเจ้าปเสนทิโกศล กรณีขององค์คุลิมา^๔ กรณีของสุวรรณสามชาดก^๕ เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นกรณีที่เกิดมาจากกรรม และการรอดพ้นมาจากความตายของกรณีดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ก็เกิดขึ้นด้วยอำนาจของ พระปริตร บ้าง การแผ่เมตตาบ้าง การตั้งสัจจะอธิษฐานบ้าง ซึ่งเป็นกรณีที่ชาวจังหวัดสุรินทร์แม้จะมีความเชื่อ เป็นพื้นฐานว่าทุกสิ่งต้องเป็นไปตามกรรม แต่ก็เชื่อว่ากรรมบางอย่างที่ไม่ใช่อนันตริยกรรม สามารถที่จะผ่อนผันหรือแก้ไขไปได้ด้วยการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุได้ เพราะถือว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ เป็นกุศโลบายเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ป่วยก็ดี ผู้ประสบเคราะห์กรรมก็ดี สามารถต่อสู้กับอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ จนสามารถที่จะเอาชนะปัญหาเหล่านั้นได้ โดยไม่ยอมแพ้หรือ จนนต้อปัญหา เพียงเพราะเชื่อว่าให้เป็นไปตามกรรมเท่านั้น แต่การสะเดาะเคราะห์ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการต่อต้านกระบวนการของกรรมและการให้ผลของกรรม แต่เป็นกระบวนการสร้างกรรมดี ด้วยการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนาผ่านกระบวนการของการคำโพธิ์หรือสร้างกรรมดีด้วยการ อธิษฐานเพื่อให้เคราะห์กรรมผ่านไปแล้วจะได้ใช้เวลาที่เหลืออยู่ในการสร้างกรรมดีต่อไป ดังนั้น เราจึง จะพบว่าความเชื่อเรื่องกรรมได้มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการคำโพธิ์ของชาวอำเภอดำรงเป็นอย่างมาก ซึ่ง สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของพระครูปฐมปริยัติการที่ว่า “ประชาชนอำเภอดำรงส่วนมากเป็น พุทธศาสนิกชน นับถือพระพุทธศาสนา มีความเชื่อเรื่องบุญกรรมอยู่แล้ว การที่ผู้มีพระคุณเช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ไม่สบายลูกหลานก็อยากพาท่านทำบุญเพื่อให้เป็นเสปียงในกายภาคหน้า”^๖ “ส่วนมาก ประชาชนที่ทำพิธีคำโพธิ์นั้นจะมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องบุญ เรื่องกรรมอยู่แล้ว การทำพิธีคำโพธิ์ก็เป็น การทำบุญอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตตนเอง”^๗

๔.๑.๒ ความเชื่อในเรื่องเจ้ากรรมนายเวร

ความเชื่อเรื่องเจ้ากรรมนายเวรได้เคยมีปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาที่ได้กล่าวถึงทั้งอดีตกรรมของพระพุทธองค์และอดีตกรรมของพระสาวกโดยอดีต กรรมของพระพุทธองค์นั้นมีดังต่อไปนี้ครั้งหนึ่งเคยเป็นนายโคบาล ต้อนแม่โคไปสู่ที่หากิน เห็นแม่โค

^๓มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ธีรพัฒน์ภูมิกฤดาแปล ภาค ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๗ - ๑๗๙.

^๔ม.ม.(ไทย) ๑๓/๓๔๗/๔๒๑.

^๕ช.ช. (ไทย) ๒๘/๒๙๖/๒๒๙.

^๖สัมภาษณ์,พระครูปฐมปริยัติการ,วัดปฐมศีลาจารี อำเภอดำรง จังหวัดสุรินทร์,วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^๗สัมภาษณ์,พระครูสุคนสีลากร,เจ้าคณะตำบลบะ อำเภอดำรง จังหวัดสุรินทร์,๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

ดื่มน้ำขุ่นจึงห้ามไว้ด้วยผลแห่งกรรมนั้นในภพสุดท้ายนี้ พระองค์กระหายน้ำ จึงไม่ได้ดื่มตามต้องการ เพราะเคยให้พระอานนท์ไปตักน้ำมาถวาย พระอานนท์ไปแล้วไม่ตักมากล่าวว่าน้ำขุ่น ต้องตรัสย้าให้ไป ตักใหม่เป็นครั้งที่สอง จึงได้นำใสกลับมาเพราะน้ำขุ่นนั้นกลับใสชาติหนึ่งเคยเป็นนักเลงชื่อปุนาลี ได้กล่าวใส่ความพระปัจเจกพุทธเจ้า พระนามว่าสุรภีผู้มีได้ประทุษร้าย ด้วยผลแห่งกรรมนั้นต้องไปท่อนรกสันกาลนาน เสวยทุกขเวทนาสิ้นพันปี ด้วยกรรมที่เหลื่อในภพสุดท้ายก็ถูกใส่ความ เพราะเหตุแห่งนางสุนทริกา ซึ่งเป็นนักบวชหญิงถูกพวกเดียรฉัตรใช้ให้ทำเป็นไปค่างคืนกับพระสมณโคดม ให้ใครต่อใครหลงผิดทั้งที่นางค่างที่อื่น แต่รุ่งเช้าก็ทำท่าโศกจากเขตนวราม อีกสองสามวันที่มีคนโจษจันกัน พวกเดียรฉัตรก็จ้างนักเลงไปหานาง บ้ายความผิดว่านางถูกข่มขืนปิดปาก คนสงสัยว่าอาจจะจริง ร้อนถึงพระราชาส่งราชบุรุษไปสืบดูตามร้านสุรา ก็จับนักเลงที่เข้ากับเดียรฉัตรที่จ้างข่มขืนมาลงโทษทั้งหมดชาติหนึ่งไปกล่าวใส่ความพระสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีนามว่า นันทะ จึงต้องท่องไปในนรกหลายหมื่นปี เมื่อเกิดเป็นมนุษย์อีกก็ถูกใส่ความมาก และด้วยกรรมที่เหลื่อ ชาติสุดท้ายนี้จึงถูกนางจินจมาณวิกา ใส่ความว่าพระองค์ทำให้นางตั้งครรภ์ ชาติหนึ่งเคยข่มขืนชายต่างมารดาเพราะเหตุแห่งทรัพย์ ผลักลงในชอกเขา เอาหินทุ่ม ด้วยผลแห่งกรรมนั้นจึงถูกพระเทวทัตเอาหินทุ่มที่เขาศิขณภูฏ จนสะเก็ดหินกระเด็นถูกหัวแม่เท้า หื้อพระโลหิตในชาติสุดท้ายอีกชาติหนึ่งเป็นเด็กเล่นอยู่ในทางใหญ่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า จึงเอาสิ่งต่างๆ ขวางทางไว้ผลกรรมนั้นในภพสุดท้ายจึงถูกพระเทวทัตส่งคนตามล่า ชาติหนึ่งเป็นนายควาญช้าง ไสช้างไล่กวตพระปัจเจกพุทธเจ้าผู้เที่ยวไปเพื่อบิณฑบาต ผลแห่งกรรมนั้น ชาติสุดท้ายถูกช้างนาฬาคีรีดุร้ายเมามัน วิ่งเข้ามาเพื่อทำร้ายในนครอันประเสริฐมีภูเขาคอกคือกรุงราชคฤห์ ซึ่งมีภูเขาคอกแวดล้อมชาติหนึ่งเป็นพระราชินี เป็นหัวหน้าทหารเดินเท้า ข้าราชการหลายคนด้วยหอก ผลแห่งกรรมนั้นต้องหมกหม้อย่างหนักในนรก ด้วยผลที่เหลื่อแห่งกรรมนั้นในชาติสุดท้ายสะเก็ดแผลที่เท้ากลับกำเริบ กรรมยังไม่หมด ชาติหนึ่งเคยเป็นเด็กชาวประมง ในหมู่บ้านชาวประมง เห็นชาวประมงฆ่าปลาก็มีความชื่นชม ด้วยผลของกรรมนั้นจึงเกิดเจ็บที่ศีรษะ ในขณะที่วิทูรโทษฆ่าพวกศากยะในกรุงกบิลพัสดุ์ชาติหนึ่งเคยบริภาษพระสาวกในพระธรรมวินัยของพระมุสสพุทธเจ้า ว่าท่านจงเคี้ยว จงกินข้าวเหนียวเถิด อย่ากินข้าวสาลีเลย ผลแห่งกรรมนั้นในชาติสุดท้ายนี้ ต้องบริโภคข้าวเหนียวอยู่สามเดือน เมื่อพราหมณ์นิมนต์ไปอยู่เมืองเนรัญชา แล้วลืมหวยอาหาร ได้อาศัยพ่อค้ามาถวายข้าวเหนียวแดงที่มีไว้ให้ม้ากินชาติหนึ่งสมัยที่ไม่มีพระพุทธรูป เคยทำร้ายบุตรนักมวยปล้ำ ด้วยผลแห่งกรรมนั้นจึงเจ็บที่หลังเรื้อย ชาติหนึ่งเคยเป็นหมอ แก่งให้ยาถ่ายแก่บุตรเศรษฐี เป็นยาถ่ายอย่างแรง ถึงแก่ชีวิต ผลแห่งกรรมนั้น ในชาติสุดท้ายนี้ จึงเป็นโรคปัสสาวะพิการ พระโลหิตชาติหนึ่งได้ชื่อว่าโชติปาละ เคยกล่าวกับพระสุคตพระนามกัสสปะว่า การตรัสรู้เป็นของได้โดยยาก ท่านจะได้จากดวงไม้โพธิ์ที่ไหนกัน ด้วยผลแห่งกรรมนั้น ในชาติสุดท้ายนี้ต้องบำเพ็ญทุกกรกิริยาเป็นอันมาก สิ้นเวลาถึงหกปี ต่อจากนั้นจึงได้บรรลุการตรัสรู้“เรามีได้บรรลุการตรัสรู้โดยทางนั้นได้แสวงหาโดยทางที่ผิด เพราะถูกกรรมเก่าทวงเอา”พระองค์ทรงหมายถึง มิได้ปฏิบัติธรรมบรรลุพระ

อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณในทันทีเลย ต้องไปหลงผิดปฏิบัติทางอื่นอยู่หกปี อดอาหารจนแทบสิ้นชีวิต เมื่อบำเพ็ญทุกกรกิริยาเปลี่ยนมาฉันอาหารอีก ทำให้ปัญจวัคคีย์โกรธเล็กน้อยว่าไม่มั่นคง แต่ภายหลังเมื่อพระองค์ทรงปฏิบัติถูกทางจนบรรลุธรรม ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วจึงไปโปรดปัญจวัคคีย์ ใหหายโกรธ หายเข้าใจผิด พระพุทธองค์ทรงสรุปการแสดงผลมอันเกิดจากอดีตชาติทั้งหลาย ดังกล่าว “เราสิ้นบุญและบาปแล้ว เว้นแล้วจากความเดือดร้อนทั้งปวง ไม่มีความโศก ไม่มีความคับแค้นปราศจากอาสวะ จักปรินิพพาน”^{๔๘}

ในกรณีของพระสาวกบางรูปที่แม้จะมีฤทธิ์มากมายนานาใด แต่ก็ต้องพ่ายแพ้แก่อำนาจของกรรมเก่าหรือเจ้ากรรมนายเวรที่ยังคงตามมาเพื่อจะเอาชีวิตให้ต้องสละร่างกายในชาตินี้ เช่น กรณีของพระมหาโมคคัลลานะเถระที่ถูกเหล่านักเลงอันธพาลทุบตีจนร่างแหลกเหลวแม้จะประสานกายด้วยฤทธิ์แต่ก็ต้องประสบกับเหตุนั้นอยู่ หรือกรณีของพระจักขุบาลเถระที่เมื่อทำสมณธรรมแล้วเป็นผลให้ตาบอดเนื่องจากในอดีตเคยเป็นหมอแล้วปรุงยาหนอดตาเป็นผลทำให้คนที่หยอดตาตาบอดเกิดมาชาตินี้ก็เลยตาบอด^{๔๙} เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเรื่องที่ยกมานั้นเป็นเพียงเล็กน้อยจากที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเป็นจำนวนมาก แต่ก็เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า กรรมและการเกิดใหม่นั้นมีความเกี่ยวเนื่องกัน มนุษย์หรือสัตว์ที่เกิดมาเมื่อทำกรรมแล้วย่อมจะต้องรับผลกรรมนั้น โดยการรับผลกรรมข้ามภพชาตินี้เรียกว่าเป็นกระบวนการของเจ้ากรรมนายเวร

จะเห็นได้ว่าการที่บุคคลได้รับผลอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ยังหาสาเหตุไม่ได้ ก็มักจะเชื่อกันว่าเป็นเรื่องของเจ้ากรรมนายเวรในอดีตชาติที่ทำต่อกันมา แต่ก็เป็นหลักทางพระพุทธศาสนาที่บุคคลกระทำความอันใดแล้ว ย่อมจะได้รับผลกรรมที่กระทำนั้น สำหรับชาวพุทธในเขตอำเภอท่าตูมก็มีความเชื่อในเรื่องเจ้ากรรมนายเวรนี้เป็นอย่างมาก โดยเชื่อว่าความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเป็นผลมาจากกรรมในอดีต บางคนเห็นว่าเพราะอดีตเคยทำกรรมไว้กับคนอื่น ปัจจุบันนี้จึงส่งผลทำให้เกิดเคราะห์กรรมกับตน หรือ แม้จะไม่ต้องรอให้ถึงชาติหน้า ชาตินี้ผลกรรมดังกล่าวก็ส่งผลแก่ตนบ้างแล้ว เหมือนกับที่มีเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าก็ดี พระสาวกทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์ก็ได้ประสบมา ดังนั้น เมื่อเชื่อว่า ถึงคราวที่ตนเองประสบเคราะห์กรรมก็เชื่อว่า นั้นเป็นผลมาจากกรรมเก่า ดังนั้น จึงอาศัยเหตุจากเรื่องราวที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มาประกอบกับความเชื่อของตน และการแนะนำจากผู้รู้จึงได้ตัดสินใจเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมคำโปร้ต่ออายุ ทั้งในรูปแบบที่พระภิกษุสงฆ์เป็นเจ้าพิธีกรรม และที่คฤหัสถ์ผู้รู้บางท่านเป็นเจ้าพิธี เพื่อเป็นการ (๑) สะเดาะเคราะห์ต่ออายุ และ (๒) เพื่อเป็นการทำบุญให้กับเจ้ากรรมนายเวรเพื่อให้เจ้ากรรมนายเวรอโหสิกรรมให้ภายหลังจาก

^{๔๘} พ.อุ. (ไทย) ๓๒/๖๔-๙๖/๕๗๔-๕๗๘.

^{๔๙} พ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๑/๘.

ได้รับบุญแล้ว ถึงแม้ว่าจะแก้กรรมเก่าไม่ได้ ก็เป็นการสร้างกรรมใหม่ที่ดี ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า
เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร^{๑๐}

๔.๑.๓ ความเชื่อในเรื่องผี

พระพุทธศาสนา มีความเชื่อในเรื่องวิญญาณที่เรียกว่า ผี ซึ่งมีชื่ออีกอย่างว่ามนุษย์หรือวิญญาณที่ไม่ใช่มนุษย์ที่มีอำนาจในการสร้างความเสียหายหรือสร้างความเจ็บป่วยให้เกิดขึ้นกับมนุษย์ได้ ดังปรากฏในความเชื่อเรื่องการเกิดภัยพิบัติที่เมืองไพศาลี ซึ่งมีสาเหตุจากการที่มนุษย์ทั้งหลายได้เข้าไปอาศัยอยู่ในเมืองนั้นและสร้างความทุกข์ให้เกิดขึ้นกับชาวเมืองจนพระพุทธองค์ต้องเข้าไปเจริญรัตนสูตรเพื่อขจัดปัดเป่าเหตุร้ายนั้น^{๑๑} หรือกรณีที่พระภิกษุเข้าไปปฏิบัติธรรมในป่าโดยไม่ได้บอกกล่าวกับบรรดาเจ้าที่ในป่าทำให้ผีในป่านั้นแปลงร่างเป็นผีรูปร่างต่างๆมาหลอกให้พระภิกษุกลัวจะได้ออกไปเสียจากป่า ต่อมาพระพุทธองค์สอนให้สวดกรณียเมตตาสสูตรเพื่อแผ่เมตตาให้กับเจ้าที่ทั้งหลายจนสามารถอยู่ร่วมกันได้^{๑๒} หรือการมีเหตุการณ์ผีเข้าสิงภิกษุ^{๑๓} อาจารย์ และอุปัชฌาย์ ช่วยกันรักษาภิกษุนั้น แต่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ภิกษุเดินไปที่ร้านขายหมูแล้วกิน เนื้อดิบ ต้มเลือดสด ๆ โรคมมนุษย์เข้าสิงของภิกษุนั้นจึงสงบ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ. พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเนื้อดิบ เลือดสด ในเมื่อมีโรคมมนุษย์เข้าสิง..^{๑๔} ...เวทมนตร์ไล่ผี..^{๑๕} ...ร้ายมนต์ขับผี..^{๑๖} เป็นต้น โดยเหตุการณ์เช่นนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาจากอำนาจของผี

พระพุทธศาสนายังได้กล่าวถึงการมีอยู่ของเทวดาว่าในโลกนี้มีเทวดาอยู่และเทวดาก็มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ ดังเช่น กรณีที่พระพุทธองค์ได้สัมผัสพบเห็น พุทธศุข สนทนาปัญหาธรรมะสอนธรรมะ ต่อสู้กับวิญญาณของมารที่มาผจญ หรือเรื่องท้าวสัทัมบดีพรหมได้กราบทูลพระพุทธเจ้าเพื่อขอให้พระพุทธเจ้าแสดงธรรมอนุเคราะห์แก่หมู่สัตว์โลกทั้งหลาย คำกราบทูลก็ได้ถูกดัดแปลงมาเป็นคำอาราธนาธรรมว่า พรพมา จะ โลกาธิปตี สหัมปะติกัตถัญชะลี ฯลฯ^{๑๗} เทวดา เทพ พรหม เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าก่อนปรินิพพาน ในระหว่างนั้นมีพระเถระเจ้าชื่อ อุปวาณะ อยู่ถวายงานพัดเฉพาะพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าได้สั่งให้พระอุปวาณะหลีกออกไปอย่ายืนขวางทาง เพราะเทวดา

^{๑๐} พุ.ธ. (ไทย) ๒๗/๑๑๐/๒๒๐.

^{๑๑} พุ.ธ.อ.(ไทย) ๒/๑๖๘/๗๓.

^{๑๒} พุ.ธ.อ.(ไทย) ๓/๒๕/๓๗.

^{๑๓} มนุษย์เข้าสิง ในที่นี้หมายถึง ผีเข้า.

^{๑๔} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๔/๔๙.

^{๑๕} ที.ส. (ไทย) ๙/๒๑/๘, ๙/๒๐๕/๗๐.

^{๑๖} ที.ส. (ไทย) ๙/๒๑๑/๗๒.

^{๑๗} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๓๒/๒๒๙-๒๓๒.

เทพ พรหมขอร้องจะเข้ามาเฝ้ากับพระพุทธเจ้าบ้าง พระอานนทเถรเจ้าอยู่ด้วย ณ ที่นั้น เมื่อได้ยิน พระพุทธเจ้าตรัสเช่นนั้น จึงสงสัยและทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เทพดาที่มีจิตเป็นอย่างไร มีสภาวะเป็น ใดอย่างไร พระพุทธเจ้าตอบว่า เทพดาจากหมื่นจักรวาล (๑๐ โลกธาตุ) มาขอเข้าเฝ้า ต่างก็กล่าวว่า พระพุทธเจ้าจะปรีณิพพานเร็ววันกว่า เสียหาย สำหรับเทพดาที่ปราศจากกิเลสตัณหาแล้ว ผู้บรรล ุธรรมเป็นพระโสดาบัน สกทาคามี หรือ พระอนาคามี ย่อมมีสติสัมปชัญญะอดกลั้น และกล่าวว่า สังฆารธรรมทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ พระพุทธเจ้าทรงแสดงประวัติแห่งเทพดาที่มาประชุมในครั้งนั้นแก่ พระอานนท^{๑๘}

๔.๑.๔ ความเชื่อในอานุภาพพระรัตนตรัย

สำหรับความเชื่อในเรื่องนี้ถือว่าเป็นเรื่องแรกที่ปรากฏชัดมากสำหรับการตัดสินใจ เข้ามาประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวอำเภอดำรงราษฎร์ เนื่องจากว่าอำเภอดำรงราษฎร์ เป็นผู้ที่มีความเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ดังนั้น จึงเป็นผู้ที่มีความเชื่ออย่างแน่วมนั้ นว่าพระพุทธศาสนา สอนให้ตนเองและสังคมให้เป็นผู้ที่มีความเชื่ออย่างมีเหตุผลและไม่มั่งงาย และอีก ประการที่สำคัญก็คือการที่ชาวอำเภอดำรงราษฎร์ จังหวัดสุรินทร์ เชื่อมั่นในอำนาจของพระรัตนตรัย คือ เชื่อในพระพุทธองค์ เชื่อในการตรัสรู้ของพระองค์ เชื่อว่าพระพุทธองค์ เป็นผู้ที่มีอานุภาพ ที่จะ สามารถจัดปัดเป่าภัยอันตรายใด ๆ ก็ตามที่จะเกิดที่จะมีขึ้นไปได้ และที่สำคัญยังเป็นความเชื่อใน ระดับชาวบ้านว่าพระพุทธเจ้า สามารถที่จะแผ่บารมีมาถึงตนและครอบครัวได้ หากว่าตนเองและ ครอบครัวมีความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธเจ้าอย่างมั่นคง ประการต่อมาคือเชื่อมั่นในอำนาจของ พระธรรม คือเชื่อว่า (๑) พระธรรมคำสั่งของของพระพุทธศาสนา สามารถที่จะช่วยแก้ไข้ปัญหาและ อุปสรรคที่จะเกิดขึ้นกับตนได้ (๒) เชื่อว่า พระธรรมคำสอนที่ปรากฏในรูปของพระสูตร พระพุทธมนต์ หรือพระปริตรธรรม สามารถที่จะปกป้องคุ้มครองชีวิตตนเองให้รอดปลอดภัยได้ เช่น การสวดมนต์ หรือการนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์ หรือแม้แต่การเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมการสะเดาะ ะเคราะห์ต่ออายุ เมื่อพระสวดมนต์หรือพระปริตร ย่อมจะสามารถจัดปัดเป่าเคราะห์โศกโรครภัยที่เกิด ขึ้นกับตนเองได้^{๑๙} หรือแม้แต่ความเชื่อที่ว่าพระปริตร สามารถต่ออายุของผู้ป่วยหรือผู้ที่กำลังประสบ กับเคราะห์กรรมในชีวิตได้ ดังที่มีเรื่องราวยืนยันถึงกรณีการต่ออายุด้วยพระปริตรที่ปรากฏในพระ ไตรปิฎก ประการต่อมาก็คือชาวอำเภอดำรงราษฎร์ จังหวัดสุรินทร์ มีความเชื่อว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถที่จะทำหน้าที่ในการเป็นผู้สะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับผู้ประสบเคราะห์กรรมได้ เนื่องจากพระภิกษุสงฆ์ เป็นผู้ที่มีศีล และเป็นผู้ที่มีความบริสุทธิ์มากกว่าชาวบ้าน เมื่อเป็นเช่นนั้นการ สะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ทำกับพระภิกษุย่อมจะมีผลมากกว่าการทำกับคฤหัสถ์ด้วยตนเอง

^{๑๘} ธี.ม.(ไทย) ๑๐/๒๐๐/๑๔๙.

^{๑๙} ส.ม.(ไทย) ๑๙/๑๙๕/๑๒๘.

๔.๑.๕ ความเชื่อในเรื่องมงคล

สำหรับคำว่า มงคล หมายถึง สิ่งหรือเรื่องที่เป็นความดี แต่ถ้าความหมายในทางลบ หมายถึงมงคลต้นข้าวหรือกระแสความเชื่อว่า มีสิ่งมหัศจรรย์หรือแปลกประหลาดบางอย่างเกิดขึ้น ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงบทบาทของอุบาสกของชาวพุทธที่ดี จะต้องเป็นผู้มี (๑) มีศรัทธา(๒) มีศีล (๓) ไม่ถือมงคลต้นข้าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อบุญ คือ มุ่งหวังจากการกระทำและการงาน มิใช่จากโชคลาภ และสิ่งที่ต้นกันวาลังศักดิ์สิทธิ์ (๔) ไม่แสวงหาทักษิณภายนอกหลักคำสอนนี้ คือไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา (๕) กระทำความสนับสุนนในพระศาสนานี้เป็นเบื้องต้น คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา^{๒๐} โดยเฉพาะข้อที่ ๓ การไม่ถือมงคลต้นข้าว หมายถึง การไม่หลงใหลได้ปลื้มกับข่าวเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ที่มีผู้นำเสนอในสังคมแต่สำหรับความเชื่อเรื่องมงคลในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง เหตุถึงความเจริญด้วยสมบัติทุกประเภท ซึ่งพระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวว่า สัตว์ทั้งหลาย ย่อมถึง ย่อมบรรลุซึ่งความสำเร็จ และความเจริญด้วยเหตุ เหล่านี้ เหตุนี้ เหตุเหล่านี้ จึงชื่อว่า มงคล” หมายความว่าเรื่องใดก็ตามที่ก่อให้เกิดความสำเร็จเรื่องนั้นก็เป็นเรื่องที่เป็นมงคล เช่น การได้พบพระพุทธเจ้าแล้วได้ฟังธรรมและที่สุดก็เกิดการบรรลุธรรม เรื่อง เช่นนี้ย่อมถือว่าเป็นมงคลเพราะเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จ

สำหรับชาวอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ก็มีความเชื่อในเรื่องมงคลดังกล่าว โดยถือกันว่าเมื่อ (๑)ชีวิตตนเองประสบกับเคราะห์กรรม (๒)ชีวิตคนใกล้เคียงมีอุปสรรคปัญหา และ(๓) เมื่อชุมชนหรือสังคมมีเหตุเภทภัยไม่ดีไม่งามเกิดขึ้น ก็จะต้องเข้าหาพระสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์นั้นได้ช่วยปิดเป่าภัยหรืออันตรายใด ๆ หรือการที่มีโอกาสได้ฟังพระท่านสวดพระปริตร และการได้มีโอกาสร่วมงานสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ หรือเป็นผู้จัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเพราะเหตุดังกล่าวมานั้นทำให้เกิดผลสำเร็จ คือ (๑) เกิดความสบายใจว่าเมื่อทำพิธีสะเดาะเคราะห์แล้วแม้เคราะห์กรรมจะไม่หายทั้งหมดแต่อย่างน้อยก็พอจะเบาบางลงไปได้บ้าง (๒) เกิดความสบายใจว่าเราได้พบพระและฟังพระสวดพระปริตรในพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์แล้วก็ย่อมที่จะมีผลต่อการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้นได้ (๓) เมื่อทำการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแล้วบุคคลที่เรารักจักจะอยู่กับเราได้ต่อไปได้อีก ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานี้ถือได้ว่าเป็น “มงคล” เพราะก่อให้เกิดความสำเร็จทั้งแก่ตนเองและสังคม

จากการกล่าวมาทั้งหมด เราจะพบว่า พระพุทธศาสนาต่างให้การยอมรับว่าเรื่องผีหรือเรื่องเทวดามีอยู่จริง และผีหรือเทวดาก็มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เนื่องจากว่าเป็นผู้ที่อยู่ในภพภูมิเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน และในแง่ของการประกอบพิธีกรรมหรือการอาศัยอยู่ในโลกร่วมกันของมนุษย์เทวดา หรือผีจะต้องมีการบอกกล่าวให้รับรู้ถึงการเป็นอยู่และการมีความสัมพันธ์ต่อกันนั้นด้วยทุกครั้ง

^{๒๐} อก.ปญจก.๒๒/๑๗๘/๒๓๐

๔.๒ อิทธิพลด้านพิธีกรรม

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ความเชื่อเรื่องการประกอบพิธีกรรมการค้ำโพธิ์ต่ออายุก็ยังคงมีอยู่ในพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน แต่เนื่องจากพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน ไม่เหมือนกับพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาในปัจจุบันเป็นพระพุทธศาสนาที่ถูกผสมผสานเข้ากันกับศาสนาความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นทำให้เนื้อหาในเรื่องของพิธีกรรม มีความสลับซับซ้อนแตกต่างไปจากสมัยพุทธกาลมาก แต่ถึงอย่างนั้น เรายังสามารถที่จะเห็นถึงอิทธิพลและร่องรอยของความเชื่อของพระพุทธศาสนาที่มีต่อพิธีกรรมโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการค้ำโพธิ์ต่ออายุของชาวอำเภอท่าตูม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ อิทธิพลต่อการเตรียมสถานที่

ในสมัยพุทธกาล โดยเฉพาะหลักฐานในยุคต้นการเตรียมสถานที่ในพิธีกรรม พระพุทธองค์จะไม่ให้ความสำคัญมากนัก จะมีปรากฏเรื่องราวการจัดเตรียมพิธีกรรมอย่างพิสดารในทัศนะยุคหลัง เช่น ในเรื่องอายุวัฒนกุมาร เรื่องเมืองไพศาลีซึ่งจะพบว่า มีปรากฏรูปแบบของการจัดสถานที่เตรียมเพื่อการเสด็จมาของพระพุทธองค์เหมาะสมโดยมีการจัดทำมณฑป และอาสนะรอบมณฑปสำหรับพระภิกษุเพื่อสวดพระปริตรตลอด ๗ วัน ๗ คืน^{๒๑} แต่สำหรับการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าความเชื่อในพระพุทธศาสนาปัจจุบันเป็นความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างความเชื่อในทางศาสนาดั้งเดิมท้องถิ่นกับความเชื่อของพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้านและความเชื่อของพระพุทธศาสนาแบบวิชาการ ผสมแต่สำหรับการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าความเชื่อในพระพุทธศาสนาปัจจุบันเป็นความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างความเชื่อในทางศาสนาดั้งเดิมท้องถิ่นกับความเชื่อของพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้านและความเชื่อของพระพุทธศาสนาแบบวิชาการ ผสมกัน เป็นผลทำให้มีรูปแบบการจัดเตรียมสถานที่ที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยเราสามารถที่จะพิจารณารูปแบบการจัดเตรียมสถานที่ได้จากรูปแบบของจัดพิธีกรรมการค้ำโพธิ์ของอำเภอท่าตูมที่แตกต่างกันดังนี้

(๑) การจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุทั่วไป จะมีการจัดโต๊ะหมู่บูชา มีพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีการจัดเตรียมเครื่องเช่นสังเวทและเจ้าที่ และมีชั้นครูบุงครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาการศึกษาสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ สำหรับสถานที่ในการจัดพิธีกรรมการค้ำโพธิ์ทั่วไปนี้โดยมากจะนิยมจัดในวัดหรือในตำบลที่มีเฉพาะผู้ประสพเคราะห์กับญาติมิตรเท่านั้น การจัดเตรียมสถานที่จึงจะไม่ค่อยยุ่งยากมากนัก

^{๒๑} พ.ร. (ไทย) ๒๕/๘/๑๘๐.

(๒) การจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบหลวง หรือขนาดใหญ่ เป็นการจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ด้วย ต่ออายุสืบชะตาด้วย การจัดสถานที่จะต้องคำนึงถึงสถานที่ขนาดกว้างขวาง โดยอาจจะเป็นบริเวณลานบ้าน หรือใจกลางหมู่บ้านแล้วแต่ว่า งานนั้นจะจัดใหญ่ขนาดไหน หรือว่า อาจจะใช้บริเวณวัดทั้งหมดเป็นสถานที่ที่จะจัดงานก็ได้ ในพิธีจะมีทั้งโต๊ะหมู่ขนาดใหญ่ มีธรรมาสน์ อาสนะพระเถระและพระสงฆ์สามเณรที่มาร่วมงาน มีสถานที่ประกอบพิธีกรรมของผู้สะเดาะเคราะห์เป็นการเฉพาะ ซึ่งถือว่าเป็นการจัดงานใหญ่ที่ต้องมีขั้นตอนและพิธีการมากโดยการจัดเตรียมสถานที่ตามขนาดของงานนี้ก็จะเป็นไปตามหลักการของพระพุทธศาสนาคือให้มีความพอประมาณและเพียงพอต่อการรองรับผู้ที่มาร่วมงานไม่มากหรือน้อยจนเกินไป และมุ่งถึงความสำเร็จของการดำเนินการสะเดาะเคราะห์และผลของการสะเดาะเคราะห์ซึ่งจะเกิดจากกระบวนการของการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อที่ไม่ขัดแย้งกับพระพุทธศาสนาและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

๔.๒.๒ อิทธิพลต่อการจัดเครื่องประกอบพิธี

สำหรับอิทธิพลของความเชื่อเรื่องพิธีกรรมคำโปร้ของชาวอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ประการต่อมา ก็คือการจัดเตรียมเครื่องจัดประกอบพิธีกรรม เราจะพบว่าในคัมภีร์นั้นเน้นความเรียบง่าย จะเน้นดอกไม้ ประทีปของหอม เป็นต้น แต่ในสมัยปัจจุบันนั้น นอกจากจะมีการจัดประรำพิธีซึ่งเจ้าภาพในสมัยพุทธกาลจะต้องดำเนินการให้เรียบร้อยทั้งนี้ก็เพื่อแสดงออกถึงความเคารพในพระพุทธองค์ผู้จะได้เสด็จมาเพื่อประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์หรือการต่ออายุ เช่น กรณีของอายุวัฒนะกุมาร^{๒๒} หรือในกรณีของทิดายุกุมารที่ถูกยักษ์คุกคามการเสด็จมาของพระพุทธองค์นั้นถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่ผู้ปกครองหรือเจ้าภาพจะต้องให้การต้อนรับอย่างสมเกียรติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดเตรียมเครื่องต้อนรับถือว่าเป็นไปอย่างยิ่งใหญ่ อนึ่ง ในส่วนของเครื่องบูชาก็เป็นที่น่าทึ่งว่าในสมัยพุทธกาลไม่มีการแต่งเครื่องบูชาเทวดาเพราะเป็นการเสด็จมาของพระพุทธองค์ เทวดาจะเป็นผู้จัดเครื่องบูชาเองด้วยความเคารพที่มีต่อพระพุทธองค์ และที่สำคัญในสมัยพุทธกาลไม่มีขันบูชาครู เพราะถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ควร เนื่องจากพระพุทธองค์เป็นครูของเทวดาและสรรพสัตว์ทั้งหลายสำหรับการจัดเตรียมเครื่องบูชาในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสมัยปัจจุบันโดยเฉพาะในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาพิธีกรรมความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์เราจะพบว่า การจัดเตรียมเครื่องบูชาโดยภาพรวมทั้งในส่วนของ การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบทั่วไป กับ การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบหลวง ก็พบว่ามี การจัดเตรียมเครื่องบูชาเป็นจำนวนมาก ทั้งในส่วนของเครื่องบูชาพระพุทธเจ้า เครื่องบูชาพระธรรม เครื่องบูชาพระสงฆ์ เครื่องบูชาเทวดา เครื่องบูชาครู เครื่องบูชาเทพเจ้าทั้ง ๙ หรือเทพนพเคราะห์ตามกำลังวัน ฯลฯ ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องบูชาที่มีจำนวนมาก หรืออย่าง

^{๒๒} พ.ร.บ.(ไทย) ๒๕/๘/๑๘๐.

น้อย ๆ เฉพาะการสะเดาะเคราะห์แบบธรรมดา ก็จะต้องมีพานบายศรี มีกระทง มีผ้าบังสุกุล มีเครื่องบูชาพระธรรม เป็นต้น ไม่จำต้องกล่าวถึงการจัดเตรียมเครื่องบูชาในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบหลวง ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากแต่อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วการจัดเตรียมเครื่องบูชาดังที่กล่าวมานั้น ชาวอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ก็มีความเชื่อว่าเป็นการจัดเตรียมเพื่อให้ครบต่อองค์ประกอบของ (๑) ธรรมเนียมจารีตโบราณ (๒) เพื่อการบูชาพระพุทธรองค์และพระพุทธรศาสนา (๓) เพื่อความสำเร็จต่อการประกอบพิธีกรรม เหมือนกันกับที่ชาวอินเดียโบราณในสมัยพุทธกาลได้พยายามที่จะเตรียมสถานที่เพื่อเป็นการต้อนรับพระพุทธรองค์ เพราะโดยวัตถุประสงค์ที่สุดแล้วชาวสุรินทร์ก็เชื่อว่าการจัดเตรียมเช่นนั้นก็เพื่อเป็นการให้ความเคารพกับพระพุทธรศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นศาสนาที่ตนเองนับถืออย่างสูงสุด และเพราะในสมัยนี้ไม่มีพระพุทธรองค์อยู่สิ่งใด ๆ ก็ตามที่เป็นการแสดงออกถึงความเคารพในพระพุทธรองค์ในเชิงสัญลักษณ์ก็เป็นสิ่งที่เห็นว่าสมควรจัดให้มีและให้เหมาะสมกับกรอบความเชื่อของกระแสพระพุทธรศาสนาในปัจจุบัน

๔.๒.๓ อิทธิพลในการนิมนต์พระสงฆ์

สำหรับการนิมนต์พระสงฆ์มาร่วมพิธีกรรมถ้าไม่พิจารณาจากเรื่องอายุวัฒนกุมารที่ได้กล่าวไว้ว่าจัดที่หนึ่ง ๘ หรือ ๑๖ ที่ ให้มีที่สำหรับพระภิกษุนั่งรอบ ๆ มณฑปพิธี^{๒๓} แล้วการนิมนต์พระสงฆ์โดยมากหากมีพระพุทธรเจ้าเสด็จไปนั้นพระภิกษุสงฆ์จะมีจำนวนที่แตกต่างกัน ๕๐๐ รูปบ้าง ๗๐๐ รูปบ้าง หรือ ๑๐๐๐ รูปบ้าง แต่หากกล่าวเฉพาะการนิมนต์เพื่อไปประกอบพิธีกรรมสำคัญ เช่น ที่ปรากฏในเรื่องอายุวัฒนกุมารก็จะเจาะจงจำนวนพระภิกษุที่จะเดินทางมาประกอบพิธีกรรมจำนวน ๘ หรือ ๑๖ รูป ซึ่งทั้งหมดจะทำหน้าที่ในการนั่งปรก-สวดพระปริตรในทิศทั้ง ๘ หรือเป็นสัญลักษณ์หมายถึงสวรรค์ทั้ง ๑๖ ชั้น ซึ่งถือว่าเป็นเคล็ดในการทำพิธีกรรมเพื่อสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับอายุวัฒนกุมาร ส่วนพระพุทธรองค์จะไม่ได้อยู่ในจำนวนพระภิกษุที่ประกอบพิธีกรรมนั้น แต่พระองค์จะเป็นประธานนั่งอธิษฐานจิตอยู่ภายนอกจากวงของพระภิกษุผู้ประกอบพิธีกรรมทำให้เราเห็นถึงรูปแบบในการประกอบพิธีกรรมของพระพุทธรองค์ในสมัยพุทธกาลว่าจะต้องมีรูปแบบที่ชัดเจน ซึ่งอาจจะมาจากกรอบความเชื่อของพราหมณ์ที่ถูกปรับปรุงมาใช้ก็ได้ส่วนในสมัยปัจจุบัน การนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีกรรม ถ้าเป็นกรณีทั่ว ๆ ไปจะมีพระเถระเป็นประธาน ๑ รูป จากนั้นก็จะมีพระที่มาทำหน้าที่ในการสวดมาติกาบังสุกุล หรือชักผ้าบังสุกุลอีก ๔ รูป หรือถ้าไม่สะดวกพระเถระผู้เป็นประธานก็จะเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด

๔.๒.๔ อิทธิพลในการสวดพระปริตร

พระปริตรเป็นชื่อของพุทธมนต์ หากสาธยายด้วยจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่มิอานุภาพป้องกันภัยได้ ในพิธีกรรมการสืบทอดจะเป็นไปในลักษณะการกล่าวบริกรรม การสรรเสริญคุณพระ

^{๒๓} พ.ร.บ.(ไทย) ๒๕/๘/๑๘๐.

รัตนตรัยและการสวดสาธยาย ในสมัยพุทธกาลหรือในปัจจุบันกาลก็เพราะมีความเชื่อว่าการสวดพระปริตรหรือการน้อมจิตรับฟังพระสวดพระปริตรก็ตาม ล้วนแล้วแต่เป็นการเจริญเมตตาภาวนาซึ่งมีผลานิสงส์อยู่มาก เป็นต้นว่า ประสบความสวัสดิ ความเจริญรุ่งเรือง มีความแคล้วคลาดจากอุปสรรคอันตราย ตลอดจนเป็นผู้มีอายุยืนหรือการพ้นจากภพมรณภัยเหมือนดังที่อายุวัฒนกุมาร ถึงแม้ว่าในสมัยพุทธกาลจะมีการกล่าวถึงบทสวดไม่มากนัก แต่เมื่อมีบทสวดมากขึ้นในภายหลังก็มีการนำบทสวดเหล่านั้นเข้ามาสวดด้วยเพื่ออาศัยอานุภาพของพระปริตรให้เกิดสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น พระพุทธศาสนาหรือยกมาจากตัวอย่างเรื่องราวของผู้คนที่ได้รับผลจากการสวดพระปริตรและจากคำรับรองของพระพุทธองค์ว่าพระปริตรเหล่านั้นสามารถที่จะปกป้องคุ้มครองให้ผู้สวดและผู้ฟังประสบแต่ความสุขได้โดยพระปริตรที่นำมาสวดได้แก่ พระปริตรที่ปรากฏใน ๗ ตำนาน ได้แก่ (๑) มงคลปริตร (๒) รัตนปริตร (๓) เมตตปริตร (๔) ชันธปริตร (๕) โมรปริตร (๖) ธชัคคปริตร (๗) อาฏานาฏิยปริตร และ ๑๒ ตำนาน ได้แก่ (๑) มงคลปริตร (๒) รัตนปริตร (๓) เมตตปริตร (๔) ชันธปริตร (๕) โมรปริตร (๖) วัฏฏกปริตร (๗) ธชัคคปริตร (๘) อาฏานาฏิยปริตร (๙) อังคุลิมาลปริตร (๑๐) โพฆณังคปริตร (๑๑) อภยปริตร (๑๒) ขยปริตร^{๒๔} และรวมถึงบทสวดอื่น ๆ ที่เป็นพระพุทธานต์ของพระพุทธองค์ เช่น บทพิจารณาบังสุกุลเป็น หรือบทพิจารณาอาการ ๓๒ หรือบทบารมี ๓๐ ทิศ เพื่อการสะเดาะเคราะห์เสริมบารมี ก็ล้วนมาจากอิทธิพลความเชื่อของพระพุทธศาสนาทั้งหมด ไม่ปรากฏว่า มีการนำคาถาอาคมอื่นใดมาประกอบ จะมีอยู่บ้างที่เป็นคาถาของอาจารย์บางท่าน เช่น คาถาชินบัญชร เป็นต้น แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นคาถาที่อยู่นอกความเชื่อของพระพุทธศาสนา ดังนั้น เมื่อกล่าวโดยภาพรวมเราจะพบว่าความเชื่อเรื่องการสวดพระปริตรที่ปรากฏในความเชื่อเรื่องการค้าโพธิ์มีอิทธิพลต่อการสวดพระปริตรหรือการนำพระปริตรมาใช้สวดในการค้าโพธิ์เพื่อต่ออายุในอำเภอดำตูมเป็นอย่างมาก อนึ่ง ชาวพุทธในอำเภอดำตูมก็มีความเชื่อว่า พระปริตรมีอานุภาพในการป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับผู้สวดหรือผู้ฟังได้เหมือนกับความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์

๔.๓ อิทธิพลด้านการทำบุญ

๔.๓.๑ ในด้านการให้ทาน

ในการประกอบพิธีกรรมการค้าโพธิ์ของประชาชนอำเภอดำตูมมีการให้ทานตั้งแต่การถวายสังฆทาน วัตถุที่ถวายอาจจะเป็นปัจจัย ๔ ซึ่งเป็นปัจจัยสำหรับการดำรงชีวิต การถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ที่มาเจริญพระพุทธมนต์ รวมถึงการจัดเลี้ยงอาหารแก่แขกผู้มาร่วมงาน เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการบำเพ็ญทานมัยทั้งสิ้น ในพระพุทธศาสนานั้น บุญเกิดเพราะการให้ทาน คำว่า ทาน

^{๒๔} คณะกรรมการจัดสวดพระปริตรมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ หนังสือที่ระลึกงานสวดพระปริตรมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาสาสมัครรักษาดินแดน ๒๕๕๔) หน้า ๓๓.

หมายถึง การเสียสละสิ่งของต่าง ๆ ของตน หรือให้ความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลกเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็จะสมารถนำมาเป็นอุบายวิธีการแก้ปัญหาความโลภในสังคมปัจจุบันได้ตามความเหมาะสมตามความหมาย คือทาน หมายถึง เจตนาเป็นเครื่องให้ ได้แก่ การให้ปัจจัย ๔ มีข้าว น้ำ ที่อยู่ อาศัย และยารักษาโรค เป็นต้น หรือทาน หมายถึง การตัด หมายความว่าตัดความตระหนี่ ชำระความตระหนี่ออกจากขันธสันดานของตน ตัดความโลภ ชำระความโลภออกจากสันดานของตน^{๒๕} “ทานกำจัดความตระหนี่เหนียวแน่นที่นอนจมอยู่ อันเป็นอาสวะชนิดหนึ่ง”^{๒๖} “ทานกำจัดความโลภได้”^{๒๗} ซึ่งทานนั้นมีลักษณะของ การให้ ที่ประพจน์ปฏิบัติกันมี ๔ อย่าง คือ (๑) การให้เพื่อชำระกิเลส คือความตระหนี่ในใจของผู้ให้ เรียกว่า บริจาคทาน การให้ด้วยการเสียสละเพื่อกำจัดความขุ่นมัวแห่งจิตโดยไม่คำนึงถึงผู้รับว่าจะเป็นคนใดก็ตาม (๒) การให้เพื่อตอบแทนคุณความดี เรียกว่า ปฏิภาณทาน หมายถึง การให้เพื่อตอบแทนหรือบูชาคุณความดีแก่ผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่า เช่น การให้สิ่งของแก่บิดามารดา ครูอาจารย์และบุคคลต่าง ๆ เป็นต้น (๓) การให้เพื่อสงเคราะห์ เรียกว่า สังคหทาน หมายถึง การให้เพื่อผูกมิตร ยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ในกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับตน โดยมุ่งที่จะให้เกิดประโยชน์แก่ผู้รับเป็นสำคัญ (๔) การให้เพื่ออนุเคราะห์ เรียกว่า อนุคหทาน หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนยากจนด้วยจิตเมตตาสงสารไม่ว่าคนนั้นจะเป็นใคร^{๒๘} และการให้หรือทานในพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ (๑) อามิสทาน หมายถึง การให้วัตถุสิ่งของต่างๆ และทรัพย์สินเงินทองภายนอกทั้งสิ่งที่เป็นที่รักมาก เช่น อวัยวะเลือด ดวงตา เป็นต้นเป็นทาน (๒ธรรมทาน หมายถึง การให้ในส่วนของจิตใจ^{๒๙} เช่น การให้ธรรมะ การให้ความถูกต้องดีงามแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ (สัพพทานัม ธรรมทานัม ชินาติ) การให้ธรรมะชนะการให้ทั้งปวง^{๓๐} (๓) อภัยทาน หมายถึง การยกเว้นการประทุษร้ายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีชีวิตอยู่ ร่วมกันโดยไม่มีเวร ไม่มีภัยต่อกัน มีจิตคิดเมตตาในคนและสัตว์ หากผิดพลาดก็ไม่ถือโทษ โกรธตอบ โดยอามิสทานแบ่งตามทายก คือ ผู้ให้มีประเภท ๓ ดังนี้ (๑) ทานทาส หมายถึง การที่บุคคลให้ของของตนไม่บริโภคนิสัยสอยเอง เช่น เมื่อได้สิ่งของที่ประณีตก็ใช้เอง เมื่อจะให้ก็ให้สิ่งของที่ไม่ประณีต (๒) ทานสหาย หมายถึง บุคคลให้ของที่เสมอกันกับที่ตนบริโภคนิสัยสอย ตนใช้บริโภคนิสัยสอยของอย่างไร ถึงคราวจะให้ผู้อื่นก็ให้ของอย่างนั้น (๓) ทานสามี หมายถึง

^{๒๕} มงฺคล. (ไทย) ๓/๓/๓.

^{๒๖} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “ทศบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, พระราชวิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๑๖๑.

^{๒๗} พระพุทธดา ถาวโร, **ชีวิตการงานหลักธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา), ๒๕๓๗, หน้า ๑๐๕.

^{๒๘} พระมหาสุวิทย์ วิชเชสโก, **ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟองทองเอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๒๙} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๔๒/๑๒๐.

^{๓๐} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๕๔/๑๔๔.

บุคคลให้ของที่ดีประณีตกว่าของที่ตนบริโภคใช้สอย โดยเลือกเอาสิ่งของที่ดีที่สุดให้ไป^{๓๑} การให้ดังกล่าวนี้ พระพุทธเจ้าตรัสอานิสงส์ไว้ ดังปรากฏอยู่ในกีนทสูตรสังยุตตนิกาย สคาถวรรค ความว่า บุคคลให้ข้าว ชื่อว่า ให้กำลังให้ผ้า ชื่อว่า ให้วรรณะ ให้ยานพาหนะ ชื่อว่า ให้ความสุขให้ประทับ ชื่อว่า ให้จักขุผู้ให้ที่פקอาศัย ชื่อว่า ให้ทุกสิ่งทุกอย่าง^{๓๒} อานิสงส์ดังกล่าวมานี้จะเกิดแก่ผู้บริจาคให้ด้วยใจที่เสียสละ ตัดความตระหนี่ความโลภในจิตใจของตนออกไปเห็นประโยชน์ยิ่งใหญ่แล้วจึงเกิดการบริจาคขึ้น อานิสงส์ก็จะปรากฏมากเป็นธรรมดาตักพุดารัสว่าผู้ให้สิ่งที่ชอบใจ ย่อมได้สิ่งที่ชอบใจสิ่งดีที่ท่านให้แล้ว ย่อมได้สิ่งดีเช่นกันผู้ให้สิ่งที่เลิศ ได้สิ่งที่เลิศเช่นเดียวกัน ให้สิ่งที่ประเสริฐ ก็ย่อมได้สิ่งนั้นแล^{๓๓} ถ้ามุ่งถึงเจตนา การบริจาคตานจะสัมฤทธิ์ผลแก่ผู้ให้ต้องประกอบด้วยเจตนา ๓ วาระดังพระพุทธดำรัสที่ปรากฏในอังคุตตรนิกาย ฉกกนิบาต ความว่า ก่อนให้จิตใจเบิกบาน กำลังให้ทำใจให้ผ่องใส ครั้นให้แล้ว ชื่นอกชื่นใจใน ทานที่ได้เสียสละไปแล้วนี้แลเป็นความถึงพร้อมแห่งการบริจาคที่ให้ผลสมบูรณ์^{๓๔} จะเห็นว่า “ผู้บริจาคตานย่อมได้รับอานิสงส์ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่นที่ได้รับทานการบริจาคของเราไปเป็นความสุขทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับทั้ง ๒ ฝ่าย”^{๓๕} ทั้งเป็นการบรรเทาความโลภความตระหนี่ออกจากใจของผู้ให้ด้วย ส่วนธรรมทาน หมายถึง การให้ธรรมเป็นทานหรือการแสดงธรรมหรือหลักการดำรงชีวิตหรือการแก้ไขปัญหาให้กับผู้ที่ต้องการได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตถือว่าเป็นธรรมทาน และอภัยทานนั้น หมายถึงการให้ทานด้วยการให้อภัย คือไม่ถือโทษโกรธ หรือการผูกโกรธต่อคนที่โกรธหรือเป็นเจ้ากรรมนายเวรของตนหรือคนที่ปฏิบัติกับตนเอง เป็นต้น เรียกว่าอภัยทาน

๔.๓.๒ ในด้านการรักษาศีล

ศีลเป็นพื้นฐานของการทำความดีอย่างอื่น ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมใดที่ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนพิธีผู้เข้าร่วมพิธีจะต้องรับศีล พิธีกรรมการคำโพธิ์ก็เช่นเดียวกันลำดับแรกของการประกอบพิธี ผู้ทำพิธีและญาติสนิทมิตรสหายที่เข้าร่วมพิธีจะต้องอาราธนาศีลและรับศีลก่อน ทั้งนี้เพื่อชำระกายวาจา ให้บริสุทธิ์ พร้อมทั้งจะบำเพ็ญบุญหรือความดีอย่างอื่นต่อไป เพราะการมีศีล ถือว่าเป็นหัวใจของความสำเร็จทุกอย่างทุกประการ และถือว่าการมีศีลตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาด้วยจิตใจที่แน่วแน่และเข้มแข็ง และศีลถือว่าเป็นบาทฐานของการเคารพสิทธิในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นและเป็นบาทฐานของการได้รับอานิสงส์จากการประกอบ

^{๓๑} พระมหาสุวิทย์ วิษุเดชโก, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, หน้า ๒๔.

^{๓๒} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๒/๕๘.

^{๓๓} อ.ป.ญจก. (ไทย) ๒๒/๔๔/๗๒.

^{๓๔} อ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๓๗/๔๘๖.

^{๓๕} แม่ชีดวงพร คำหอมกุล, “การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธัมมปทัฏฐกถา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔)

พิธีกรรมด้วย คติความเชื่อเรื่องการรักษาศีลก่อนการคำโพธิ์ต่ออายุนี้ได้อธิบายต่อความเชื่อเรื่องการคำโพธิ์ของชาวอำเภอท่าตูมเป็นอย่างมาก จะต้องมีการรับศีลเสียก่อนเพื่อให้ตัวเองบริสุทธิ์ก่อนที่จะทำการสะเดาะเคราะห์ต่อไป ซึ่งเปรียบการรักษาศีลนี้ว่าเป็นประตูไปสู่ความสำเร็จของสรรพสิ่งที่มุ่งหวัง ซึ่งก็รวมถึงความสำเร็จอันมาจากการคำโพธิ์ต่ออายุด้วย

๔.๓.๓ ในด้านการเจริญภาวนา

ในการประกอบพิธีการคำโพธิ์ ผู้ร่วมพิธีต่างสงบกาย สงบวาจา สงบจิต ฟังพระเจริญพระพุทธรูป แม้ว่าจะฟังพระสวดไม่รู้เรื่อง แต่การตั้งใจฟังด้วยความสงบ ย่อมทำให้จิตตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมก่อให้เกิดเป็นสมาธิสามารถระงับความสับสนวุ่นวายภายในใจได้ อีกประการหนึ่งในพิธีกรรมการคำโพธิ์เป็นบรรยากาศที่ส่งเสริมความสงบเยือกเย็นทางจิตใจ จึงก่อให้เกิดพลังในมณฑลพิธีเป็นพลังปัจจัยให้ผู้ร่วมพิธีประสบความสำเร็จ มีจิตใจเข้มแข็ง สามารถพิชิตอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้

๔.๔ คุณค่าพิธีกรรมต่ออายุโดยการคำโพธิ์

พิธีกรรมต่ออายุหรือสะเดาะเคราะห์ต่ออายุโดยการคำโพธิ์ของประชาชนอำเภอท่าตูมนั้น เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ชาวอำเภอท่าตูมได้สืบทอดประเพณีกันมา เพราะเห็นว่าเป็นประเพณีที่มีคุณค่าทั้งต่อผู้ที่มีความเจ็บไข้ไม่สบาย ต่อลูกหลานที่ร่วมทำพิธีเป็นการเสริมสิริมงคลและต่อสังคมช่วยสร้างความรักความสามัคคีในหมู่ญาติพี่น้องและเป็นการทำนุบำรุงพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาด้วยการบริจาคทรัพย์หรือปัจจัยสื่อนครแก่สมณบริโศค

สำหรับคำว่า คุณค่า หมายถึง ความดีที่ได้รับหรือผลที่ได้รับจากการกระทำซึ่งมีอยู่ ๒ ชนิดคือ คุณค่านอกตัว และ คุณค่าในตัว (๑) คุณค่านอกตัว หมายถึงการที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีค่านอกตัว หมายความว่าเราต้องการสิ่งนั้นมิใช่เพราะตัวสิ่งนั้นเอง แต่เพราะสิ่งนั้นเป็นเครื่องมือทำให้ได้มาซึ่งสิ่งอื่น ตัวอย่าง คนทั่วไปต้องการเงิน เพราะเงินเป็นเครื่องมือให้เราได้มาซึ่งสิ่งอื่น ๆ ที่ต้องการ จึงถือว่า เงินเป็นคุณค่านอกตัว^{๓๖} (๒) คุณค่าในตัว หมายถึง การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีค่าในตัว หมายความว่า เราต้องการสิ่งนั้น เพราะตัวสิ่งนั้นเอง ไม่ใช่เพราะสิ่งนั้นเป็นเครื่องมือให้ได้มาซึ่งสิ่งอื่น^{๓๗} เช่น เราต้องการความสุข จึงใช้เงินไปเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขนั้น ความสุขนั้นจึงถือว่าเป็นคุณค่าในตัว จะพบว่าในทัศนะอรรถประโยชน์ของพุทธศาสนาเถรวาทก็คงให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณค่าในทางจริยธรรมทั้ง ๒ ประการนั้น ซึ่งคุณค่าทางจริยธรรมของการคำโพธิ์นั้นมีดังนี้คือ

^{๓๖} สำนักราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : ศรุสภา ๒๕๓๙), หน้า ๓๕.

^{๓๗} สำนักราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, หน้า ๕๑.

๑)คุณค่าต่อตนเอง หมายถึง ประโยชน์ที่เกิดจากการสะเดาะเคราะห์ที่มีต่อ (๑) ผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งจากการศึกษามาทั้งหมดเราจะพบว่า การค้าโพธิ์เพื่อต่ออายุได้ให้คุณค่าแก่ผู้ที่เจ็บป่วยไม่สบาย ทำให้มีกำลังใจเข้มแข็งพร้อมต่อสู้กับโรคที่กำลังเบียดเบียนอยู่ คือคุณค่าทางด้านจิตใจนี้ สามารถที่จะช่วยเหลือขจัดปัดเป่าให้ผู้ร่วมพิธีกรรมนั้นเกิดความสบายใจ เกิดความมั่นใจในตัวเองและในการดำเนินชีวิตได้ และยังให้คุณค่าทางด้านวัตถุ เนื่องจากการค้าโพธิ์เพื่อต่ออายุแต่ละครั้งนั้นมีการถวายปัจจัยสมทบทุนในการกระทำการกุศลเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัจจัยเหล่านั้นสามารถนำไปสร้างประโยชน์ให้เกิดประโยชน์ผู้คนอีกจำนวนมาก พระครูสุวรรณโพธิคุณได้กล่าวถึงคุณค่าการค้าโพธิ์ไว้ว่า “พิธีกรรมค้าโพธิ์นั้นมีคุณค่าตั้งแต่ตนเองคือผู้ป่วยที่ถูกหลานจัดทำพิธีค้าโพธิ์ให้เพราะทำให้มีกำลังใจ มีโอกาสในการทำบุญในพระพุทธศาสนา อาตมาเคยเห็นบางคนเจ็บป่วยมาก รักษาไม่หาย แต่พอถูกหลานพาทำพิธีค้าโพธิ์ให้ กลับหายจากอาการไข้ มีชีวิตอยู่ได้อีกหลายปี”^{๓๘} (๒) ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม หมายถึง เมื่อเข้าร่วมพิธีกรรมการค้าโพธิ์เพื่อต่ออายุตั้งแต่เริ่มต้นจนจบนั้นผู้เข้าร่วมพิธีกรรมย่อมจะได้รับคุณค่าหรือประโยชน์ดังต่อไปนี้คือ (๑) คุณค่าด้านการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท เพราะรู้ว่าการดำเนินชีวิตนั้นไม่ใช่ของง่าย แต่จะต้องเผชิญกับอุปสรรคขวากหนามอยู่ตลอดเวลา หรือต้องประสบกับสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้อีก ทำให้รู้ว่าชีวิตเป็นของไม่แน่นอน แต่ความตายเป็นสิ่งที่แน่นอน ดังนั้น ในการดำเนินชีวิตก็ควรที่จะต้องมีความไม่ประมาท คือต้องเร่งในการทำบุญกุศลไว้เป็นเสบียงเมื่อคราวชีวิตต้องเจอกับอุปสรรค หรือเมื่อถึงคราวจะต้องจากโลกนี้ไปไม่วันใดก็วันหนึ่ง หากมีแต่ประมาทในการดำเนินชีวิตก็จะพบแต่ความทุกข์ (๒) คุณค่าด้านการพัฒนาชีวิต เมื่อทราบว่าชีวิต มีความไม่แน่นอนและควรที่จะดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ประการต่อมาจะต้องรู้จักการพัฒนาชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยคำว่า “พัฒนา” ในความหมายของภาษาไทย หมายถึงการทำให้เจริญ ซึ่งสามารถนำมาพัฒนามนุษย์ในด้านสังคม เพื่อให้สังคม เจริญเติบโตซึ่งในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กล่าวไว้ว่า “การพัฒนา” หมายถึง การทำให้เจริญ^{๓๙} การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี การกระทำที่เป็นเหตุให้บางสิ่งบางอย่างเจริญเติบโตขึ้น หรือ ขยายออกเพื่อให้ดีขึ้นกว่าที่มีอยู่เดิม และการพัฒนานั้นอาจจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หรือมนุษย์ก็ได้

๒)คุณค่าต่อครอบครัว สำหรับผลที่เกิดจากการประกอบพิธีกรรมค้าโพธิ์ของประชาชนอำเภอท่าตูมนี้ ประการหนึ่งก็คือความสามัคคีของคนในครอบครัวและคนในชุมชน โดย

^{๓๘} สัมภาษณ์, พระครูสุวรรณโพธิคุณ เจ้าคณะตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๓๙} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ , ๒๕๔๒), หน้า ๗๗๙.

ความสามัคคีในครอบครัวนั้นเมื่อครอบครัวใดก็ตามจัดพิธีกรรมคำโพธิ์ย่อมจะก่อให้เกิดความสามัคคี ดังนี้ (๑) มีการให้เวลากับครอบครัว ในสังคมปัจจุบันสภาพสังคมเศรษฐกิจบีบรัดทำให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้กันน้อย แต่หากมีการจัดพิธีกรรมนี้จะเป็นวันที่มีการรวมตัวของญาติพี่น้องต่างจากวันอื่นเพราะปกติต่างคนต่างมีงานที่จะต้องทำ จะหาเวลาพูดคุยกันมักเป็นเรื่องที่ยาก”^{๔๐} ทำให้ครอบครัวเกิดความสามัคคีกันได้ (๒) มีการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ ในการทำพิธีคำโพธิ์นั้นเป็นการทำให้ผู้สูงอายุในครอบครัวที่เจ็บป่วยหายจากอาการเจ็บป่วยผู้ที่ทำพิธีในขั้นตอนนี้ทุกคนจะเป็นผู้สูงอายุทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่า “ผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญที่สุด”นอกจากนั้นแล้ว คนที่ควรจะได้รับ การเคารพลำดับถัดมาคือผู้สูงอายุ ตรงกับข้อเท็จจริงที่หลาย ๆ ท่านในชุมชนได้ให้ข้อมูลไว้ว่า “คำสอนที่ได้จากการคำโพธิ์คือการสอนให้รู้จักกตัญญู”^{๔๑} ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีคำโพธิ์ก็อยู่ที่การได้ทำให้พ่อแม่รู้สึกสบายใจ ไม่ต้องเป็นห่วงกังวลในเรื่องของเรา”การให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุย่อมก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในครอบครัวได้(๓) ทำให้ลดความขัดแย้งภายในครอบครัว การจัดพิธีกรรมคำโพธิ์ต่ออายุนั้นหากบ้านใดจัดบ้านนั้นจะต้องมีความลงรอยกันได้ในเรื่องต่าง ๆ เพราะการคำโพธิ์ต้องพร้อมกันทำครอบครัวจะต้องปรึกษากันทำให้เกิดความเข้าใจไม่เกิดความขัดแย้งกัน (๔) การทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว เนื่องจากการคำโพธิ์เป็นพิธีที่ต้องเตรียมการหลาย ๆ อย่าง ตั้งแต่เริ่ม การบอกกล่าวญาติผู้ใหญ่ จัดเตรียมเครื่องเช่น จัดเตรียมสถานที่เตรียมอาหารรวมถึงการเก็บกวาดบริเวณสถานที่ ซึ่งคนในครอบครัวจะต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำซึ่ง พระครูสิริพรหมสรเห็นว่า “การคำโพธิ์แต่ละครั้งที่จัดขึ้นจะสำเร็จขึ้นได้ยากถ้าคนในครอบครัวไม่ได้มีการร่วมแรงร่วมใจกัน” และ พระครูสิริพรหมสร ก็ได้ย้ำความสำคัญนี้ว่า “พิธีคำโพธิ์ทำให้ได้รู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา” ดังนั้นการจัดพิธีกรรมการคำโพธิ์จึงทำให้เกิดความสามัคคีในครอบครัวได้ ส่วนชุมชนนั้นก็พบว่า การจัดพิธีกรรมคำโพธิ์ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคีโดยเฉพาะการร่วมแรงร่วมใจกันมาจัดสถานที่ก่อนวันคำโพธิ์ เพราะพิธีกรรมการคำโพธิ์นั้นเป็นเรื่องที่จะต้องใช้อาศัยแรงงานของครอบครัวและจากชุมชนร่วมกัน การกระทำดังกล่าวย่อมสร้างความสามัคคีให้เกิดในชุมชนได้

๓)คุณค่าต่อสังคม สำหรับคำว่าคุณค่าต่อสังคม หมายถึง คุณค่าที่เกิดจากการประกอบพิธีกรรมของการประกอบพิธีกรรมการคำโพธิ์เพื่อต่ออายุนั้นว่ามีอะไรบ้าง จากการศึกษาพบว่าพิธีกรรมการคำโพธิ์เพื่อต่ออายุนั้นให้คุณค่ากับสังคมดังต่อไปนี้ (๑) พิธีกรรมการคำโพธิ์นี้ก่อให้เกิดความสามัคคีของหมู่คณะโดยเฉพาะประชาชนที่มีความเคารพศรัทธาในพิธีกรรมคำโพธิ์ว่าสามารถที่จะช่วยทำให้ชีวิตของตนเองดีขึ้นได้นั้น ได้มีโอกาสมารวมกันและทำกิจกรรมด้วยกันก็ย่อมจะแสดงให้เห็นว่าสังคมเมื่อมีความเชื่อเดียวกัน หรือมีเป้าหมายในการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

^{๔๐}สัมภาษณ์ นายฉิ่ง พรหมบุตร,ผู้ทรงคุณวุฒิ อำเภอบำรุง จังหวัดสุรินทร์ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

^{๔๑}สัมภาษณ์ พระครูสิริพรหมสร เจ้าคณะอำเภอบำรุง,๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

เป็นไปในเส้นทางเดียวกันก็ง่ายที่จะทำให้ประชาชนเหล่านั้นมีความรักและสามัคคีกันได้ ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง หรือขัดแย้งกัน เนื่องจากว่าคนในสังคมนั้นเป็นผู้มีจุดหมายและความเชื่อเดียวกัน ย่อมจะก่อให้เกิดความสามัคคีได้ง่าย (๒) พิธีกรรมการค้าโพธิ์เพื่อต่ออายุ ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมทางศาสนาและความเชื่อในท้องถิ่น เนื่องจากพิธีกรรมการค้าโพธิ์ในอำเภอท่าตูมนี้ถือได้ว่าเป็นความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนอำเภอท่าตูม ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ผู้คนจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในพิธีกรรมดังกล่าวนี้ในฐานะที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน และเมื่อมีการจัดพิธีกรรมการค้าโพธิ์เพื่อต่ออายุขึ้นผู้คนในอำเภอท่าตูมย่อมจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการค้าโพธิ์มากขึ้นว่าการค้าโพธิ์นี้เป็นวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาพุทธที่เกิดมาจากการสั่งสมภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ทำให้เกิดมีการสืบทอดกันอย่างมีระบบ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พิธีกรรมค้าโพธิ์ของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์มีการทำพิธีปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ พิธีกรรมนี้ได้รับอิทธิพลความเชื่อมาจากการเชื่อในเรื่องกรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สอนว่าทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง การที่ตนเองประสบกับภัยพิบัติประสบกับความทุกข์ ความเดือดร้อนต่าง ๆ อาจเป็นเพราะกรรมที่เคยทำไว้ตามให้ผลในปัจจุบันชีวิต จึงนำไปสู่การแสวงหาแนวทางในการแก้ไขในเรื่องนี้ ความเชื่อในเรื่องเจ้ากรรมนายเวร ทำให้เจ็บป่วยไม่สบายเป็นเวลานาน รักษาไม่หายหรือหาสาเหตุของโรคไม่พบอาจเป็นเพราะถูกเจ้ากรรมนายเวรตามมาทวงเอาบุญกุศลหรือทวงชีวิตเป็นต้น ความเชื่อในเรื่องผี และความเชื่อในเรื่องอำนาจของพระรัตนตรัยอาศัยความเชื่อดังที่กล่าวมานี้ ประชาชนอำเภอท่าตูมเวลามีผู้สูงอายุในครอบครัวเช่นพ่อ แม่ ปู่ย่า ตายายที่เคารพนับถือเจ็บไข้ไม่สบาย ก็จะทำพิธีกรรมค้าโพธิ์ให้ เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ เสริมสิริมงคลให้แก่ผู้เจ็บไข้ไม่สบาย ทำให้หายจากอาการเจ็บไข้ไม่สบายได้ พิธีกรรมค้าโพธิ์นี้มีคุณค่าทั้งแก่ผู้ที่ไม่สบาย มีคุณค่าต่อครอบครัวลูกหลานได้แสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทิตะและมีคุณค่าต่อสังคมทำให้คนในสังคมมีญาติพี่น้องเป็นต้นมีความรัก ความสามัคคีต่อกันและกัน